

Jubilea a zprávy

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 49 (2004), No. 3, 258--262

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/141235>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 2004

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

jubilea zprávy

DOCENT JAROMÍR VOSMANSKÝ
SEDMDESÁTNIKEM

Dne 11. října 2004 oslavil doc. RNDr. Jaromír Vosmanský, CSc., sedmdesáté narozeniny.

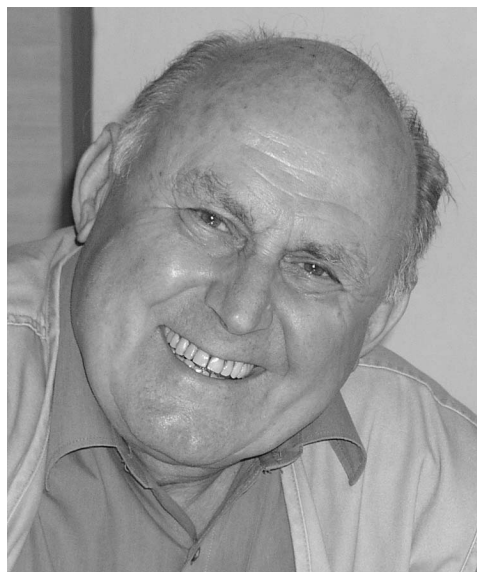
V matematickém světě je dobře znám nejen jako odborník v oblasti diferenciálních rovnic a speciálních funkcí, ale především jako vynikající organizátor matematických konferencí a jako odborník na editorskou činnost.

Kolega Jaromír Vosmanský působí na Přírodovědecké fakultě Masarykovy univerzity v Brně téměř půl století. Nejprve pracoval jako tzv. pomocná vědecká síla, později jako odborný asistent a v roce 1978 byl jmenován docentem matematiky. S velkým zájmem se věnoval problematice vysokoškolské přípravy učitelů matematiky a výchově matematických talentů. Zasloužil se o vytvoření katedry matematiky na Přírodovědecké fakultě v roce 1982, která je zaměřena na tuto činnost, a v jejím čele působil deset let. Přes dvacet let vede didaktický seminář JČMF v Brně. Podílel se také na založení Ústavu výpočetní techniky na Masarykově univerzitě v roce 1979.

V oblasti diferenciálních rovnic publikoval přes 20 původních vědeckých prací. Brněnskou školu diferenciálních rovnic reprezentoval na zahraničních konferencích a pobytech (1972 Florencie, 1976 a 1984 Louvain-La-Neuve, 1977 Uppsala, 1978 Tbilisi, 1979 Szeged, 1982 Würzburg, 1983 Torino — Visiting Professor, 1985 a 1991 Edinburgh, 1989 Florencie a l'Aquila — Visiting Professor, 1990 Birmingham, Toronto a Montreal, 1991 Atlanta, 1999 a 2002 Patras).

Do historie matematiky se zapsal Jaromír Vosmanský především jako skvělý organizátor vědeckých konferencí a letních škol. Vzpomeňme sérii mezinárodních konferencí EQUADIFF (Brno 1973, 1985, 1997), semi-

náře k počítačové sazbě a elektronizaci školství a z posledních let jeho podíl na organizaci konferencí „The Mathematics Education in 21st Century“ (Brno 2003, Ciechocinek 2004). Patřil rovněž k prvním propagátorům $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$ u nás a byl jedním ze zakládajících členů CSTUGu (československé sdružení uživatelů $\text{T}_{\text{E}}\text{X}$).

Jeho editorská aktivita je vskutku mimořádná. V letech 1978–1993 byl redaktorem časopisu *Archivum Mathematicum* a přispěl tak k mezinárodní úrovni tohoto matematického periodika. Byl editorem sborníků konferencí a iniciátorem jejich vydání na CD-ROMu (Equadiff 9 CD-ROM, Brno 1998 a Equadiff 10 CD-ROM, Praha 2002). Podstatně ovlivnil vydávání skript na sekci matematika a jako dlouholetý výkonný redaktor v edici *Folia FSN Universitatis Masarykianae Brunensis* se podílel na vydávání monografií na Přírodovědecké fakultě.

Jaromír Vosmanský se vždy zajímal o dění v matematickém světě a nezištně pomáhal svým mladším kolegům v jejich vědeckém a pedagogickém růstu. Je také znám jako člen cimbálky působící na Přírodovědecké fakultě téměř padesát let, jako znalec dobrého vína a slivovice. Připijme oslavenci k jeho sedmdesátinám a popřejme mu hodně zdraví a elánu do dalších let!

Zuzana Došlá

ZEMŘEL PROFESOR FRANTIŠEK NOŽIČKA

Dne 28. 5. 2004 zemřel ve věku 86 let jeden z našich nejstarších vysokoškolských učitelů prof. RNDr. František Nožička, Dr. h. c.

Narodil se v Liberci 5. 4. 1918 a patřil tak ke generaci, která byla během studií postižena německou okupací a uzavřením vysokých škol. Krátce po začátku svých vysokoškolských studií na Přírodovědecké fakultě UK, kde se tehdy studovala také matematika, se František Nožička aktivně zúčastnil studentských protestních demonstrací, které vedly k událostem 17. listopadu 1939 a následnému uzavření českých vysokých škol. Za aktivní účast v těchto demonstracích byl František Nožička zatčen a uvězněn v koncentračním táboře Mauthausen. Po propuštění pak vykonával v rámci tzv. totálního nasazení různé manuální pomocné práce. Ihned po osvobození republiky v r. 1945 se vrátil ke studiu matematiky na Karlově univerzitě a po skončení studia byl přijat jako asistent na Přírodovědeckou fakultu na doporučení jednoho z našich nejvýznamnějších matematiků té doby prof. Eduarda Čecha. Když byla v r. 1953 založena Matematicko-fyzikální fakulta UK, přešel na tuto fakultu.

Celý svůj následující život pak prof. Nožička zasvětil náročnému povolání vysokoškolského učitele matematiky, nejprve jako odborný asistent, později jako docent a posléze řádný profesor matematiky, kterým byl jmenován v poměrně mladém věku v r. 1960. Starší generace absolventů Matematicko-fyzikální fakulty UK z 50. až 70. let dnes již minulého století s obdivem dodnes vzpomíná na jeho inspirující přednášky ze základních matematických disciplín v nižších ročnících, kterým prof. Nožička věnoval vždy velkou péči. Kládl velký důraz na přesnost výkladu a výklad často spojoval s názorným geometrickým vysvětlením a doplňoval aplikačními příklady z fyziky, techniky nebo ekonomie. Vždy zdůrazňoval nutnost zachovat sepětí matematického a fyzikálního vzdělání. Jeho přednášky a semináře byly zárukou dobré přípravy studentů k samostatné vědecké práci na aktuálních matematických problémech.

Prof. Nožička neztrácel během své aktivní činnosti nikdy kontakt s rychlým vý-

vojem matematiky a chápal nutnost prosazení potřebných změn, zejména v souvislosti s rozvíjejícími se a stále dokonalejšími počítači. Ačkoliv byl svým vzděláním a vědeckou prací orientován na klasické matematické disciplíny, pochopil záhy velký význam využívání počítačů a s ním související rozvoj numerické matematiky v 60. letech. Byl v té době již uznávaným odborníkem v klasické matematice, ale přesto neváhal zapojit se do tohoto progresivního proudu a přeorientoval svou vědeckovýzkumnou a pedagogickou práci tímto novým směrem. Do služeb rozvoje nových matematických disciplín spojených s rychlým vývojem stále dokonalejších počítačů a příslušného softwaru dal i své organizační schopnosti jako proděkan MFF UK, zakladatel Centra numerické matematiky UK i jako prorektor UK.

V této souvislosti je třeba zmínit i další organizační úsilí, které prof. Nožička věnoval rozvoji kontaktů mezi matematiky a fyziky na území tehdejšího Československa a šíření nejnovějších poznatků soudobé matematiky. Podporoval i rozvoj kontaktů se zahraničními matematiky a fyziky v rozsahu odpovídajícím tehdejšímu finančním možnostem a politickým omezením. Jeho práce z oblasti aplikací optimalizačních metod v ekonomii měly velkou odezvu v domácí i zahraniční odborné veřejnosti. V důsledku tohoto

ohlasu dostal prof. Nožička nabídku vedení Humboldtovy univerzity v Berlíně (v tehdejší NDR) vybudovat na Humboldtově univerzitě pracoviště orientované na rozvoj matematických metod v ekonomii. Prof. Nožička se rozhodl tuto nabídku přijmout a během jedno-ročního služebního pobytu v NDR toto pracoviště založil. Zároveň však bylo toto období počátkem další etapy v jeho životě. S nově založeným pracovištěm na Humboldtově univerzitě udržoval prof. Nožička styky i po skončení služebního pobytu formou dlouholeté spolupráce během dalších více než dvaceti let. Během této doby pravidelně souběžně se svými povinnostmi na MFF UK dojížděl na toto pracoviště do Berlína, kde postupně vyškolil 26 doktorandů. Jeho dlouholetá spolupráce s Humboldtovou univerzitou byla v r. 1979 oceněna udělením čestného doktorátu této univerzity prof. Nožičkovi. Doktorandy však prof. Nožička školil i na svém mateřském pracovišti v Praze, včetně cizinců, kteří v té době studovali v rámci příslušných smluv v Československu (např. doktorandi z Egypta, Kubu, SRN). Jeho pedagogická i organizační činnost pro Karlovu univerzitu byla oceněna v r. 1998 udělením Zlaté medaile Karlovy univerzity.

Prof. Nožička nezapomínal ani na své rodné město Liberec, kam se rád vracel. Jeho dlouholeté spolupráce s Technickou univerzitou v Liberci (dříve Vysoká škola strojní a textilní) si vysoce cenilo nejen vedení této vysoké školy, kde byl dlouhá léta členem její vědecké rady, ale i vedení města Liberce. Jeho zásluhy zde byly oceněny udělením čestného občanství města Liberce.

Prof. Nožička byl oduševnělým členem Jednoty československých matematiků a fyziků od roku 1937 a zažil v ní období rozmachu i útlumu. V roce 1970 se ujal funkce předsedy pražské pobočky JČSMF. Po dvě funkční období do roku 1976 obklopen velmi aktivními spolupracovníky přivedl pražskou pobočku po kvantitativní a kvalitativní stránce k takové úrovni, že byla pro následující doposud trvající období rozvětvena na tři oddělení — matematické, fyzikální a pedagogické. Nezapomenutelnými zůstávají z té doby například pravidelné každoděsíční besedy matematiků a besedy fyziků v Klubu školství a kultury v pa-

láci Savarin. V roce 1978 byl zvolen čestným členem JČSMF. V roce 1990 na sjezdu JČSMF v Nitře byl spontánně zvolen předsedou nově ustavené Jednoty českých matematiků a fyziků a podle nových stanov konstituované Jednoty československých matematiků a fyziků jako organizace sdružující JČMF a JSMF i prvním předsedou této federativní Jednoty. V následujícím tříletém funkčním období, vyznačujícím se velkými společenskými i spolkovými změnami, se maximálně snažil povznést Jednotu po ideové i materiální stránce.

Závěrem je třeba kromě vědecké, pedagogické a organizační práce prof. Nožičky vyzdvihnout i jeho občanský postoj v těžkých a složitých politických situacích, kterými za svého života procházel. Jeho postoj k rozbití Československa a následné okupaci v r. 1939 byl již uveden. Nelehká byla však pro prof. Nožičku i doba po r. 1945. Jako přesvědčený sociální demokrat nesouhlasil prof. Nožička se sloučením sociální demokracie s KSČ a rozhodl se tento svůj nesouhlas vyjádřit tehdy pro vysokoškolského učitele odváženým rozhodnutím nevstoupit automaticky do KSČ a zůstat nestraníkem. Nestraníkem pak již zůstal po celý svůj život. I jako nestraník se však nerozpakoval kriticky hodnotit další politický vývoj v našem státě.

Vždy odmítal nekritické přejímání cizích vzorů a modelů politického uspořádání a jejich nekritickou a často i násilnou aplikaci v podmínkách Československa. Poučný je i jeho velkorysý postoj ke spolupráci s německými kolegy. Jeho dlouholetá spolupráce s kolegy na Humboldtově univerzitě přerostla v četná pevná a neformální osobní přátelství. Jako člen a funkcionář Českého svazu bojovníků za svobodu (dříve Svaz protifašistických bojovníků) dokázal i v této oblasti najít konstruktivní postoj, který může být inspirací i pro současnou generaci. Vždy upřednostňoval především plodnou a rovnoprávnou spolupráci s německými kolegy zaměřenou do budoucnosti a respektující skutečnosti, které jsou výsledkem minulého tragického vývoje, před emotivními prohlášeními a deklaracemi zaměřenými do minulosti.

Prof. Nožička zaslouží za svou rozsáhlou odbornou, pedagogickou i organizační práci i za své občanské postoje ve složitých do-

bách, kterými za svého života procházel, naše uznání. Čest jeho památce!

Štefan Zajac a Karel Zimmermann

ZE ZPRÁV MEZINÁRODNÍ MATEMATICKÉ UNIE

Sté narozeniny Henri Paula Cartana

S úctou velké osobnosti vědy blahopřáli na počátku léta 2004 matematikové z celého světa Henri P. Cartanovi při příležitosti jeho stých narozenin.

Syn slavného Elie Cartana, považovaného za zakladatele moderní diferenciální geometrie, se narodil v Nancy 8. července 1904. Od dětství byl přitahován k exaktní vědě. Jeho práce pak podstatně ovlivnily mnohé matematické obory od komplexní analýzy více proměnných k algebraické topologii a homologické algebře. Byl členem skupiny bourbakistů. Svým seminářem na École Normale supérieure ovlivňoval francouzskou matematickou školu. Mezi jeho žáky patří někteří významnější členové mladší generace, zejména Jean-Pierre Serre (viz PMFA 49 (2004), 11–14), Armand Borel, Alexander Grothendieck. Jeho dílo společně se Samuelem Eilenbergem *Homologická algebra* (1. vyd. 1956) je důležitý text, zabývající se tímto tématem na vysoké úrovni abstrakce s využitím teorie kategorií.

Cartanova role učitele a rádce byla výjimečná a měla nadnárodní charakter. V obtížné době po druhé světové válce udržoval přátelství s německým matematikem Heinrichem Behnkem a přispěl k oživení německé matematiky. Jen o málo starší H. Behnke působil na univerzitě v Münsteru ve Vestfálsku a měl zde mnoho studentů. V roce 1994 byl Cartan poctěn čestným členstvím v Německé matematické společnosti (DMV). Jeho přesvědčení o nutnosti mezinárodní spolupráce v matematice jej přivedlo do Mezinárodní matematické unie, jejímž předsedou byl v letech 1967–1970. Byl také předsedou komise pro udělování Fieldsovy medaile v době konání Mezinárodního kongresu matematiků v Nice ve Francii v roce 1970. Je členem Pařížské akademie věd a 14 dalších akademií

v Evropě, USA a Japonsku. Získal čestné doktoráty na několika univerzitách a v roce 1980 obdržel Wolfovu cenu za matematiku.

Vybrala Alena Šolcová

NOVÁ KNIHOVNA V KARLÍNSKÉ BUDOVĚ MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ FAKULTY UNIVERZITY KARLOVY

Srpnová povodeň 2002 vážně zasáhla karlínskou i trojskou budovu Matematicko-fyzikální fakulty UK. Škody byly vyčísleny na takřka 150 mil. Kč, z toho 56 mil. na knihovním fondu. Povodeň postihla trojskou půjčovnu skript a učebnic, nejvíce však utrpěla matematicko-informatická část knihovny umístěná v karlínské budově fakulty, kde hladina vody dosáhla výše 2,90 m od úrovně chodníku. Bylo zničeno na 13 000 knih, 468 titulů časopisů, 6800 kusů skript a 2000 diplomových prací.

Obr. 1. Knihovna MFF UK v Karlíně krátce po ničivé povodni v srpnu 2002.

Obr. 2. Nově zřízená karlínská knihovna MFF UK.

V období po povodni jsme se setkali s velkou solidaritou ze strany domácích i zahraničních institucí, organizací, společností, univerzit i individuálních dárců. Celkově finanční dary od 170 dárců dosáhly v přepočtu částky téměř 3273 tis. Kč. Zásadní finanční podporu poskytly Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Univerzita Karlova. Dále fakulta získala od 165 dárců 5907 knih a 156 svazků časopisů. Dárcům, které se podařilo identifikovat, byly průběžně zaslány děkovné dopisy. Byly uspořádány dvě tiskové konference při příležitosti předání rozsáhlého souboru knih a časopisů od francouzských a německých matematiků.

V září 2004 byla dokončena výstavba nové knihovny v karlínské budově, po neblahých zkušenostech bylo rozhodnuto o jejím umístění do prvního patra. Knihovna za-

hájila provoz počátkem akademického roku 2004/2005.

Matematicko-fyzikální fakulta UK děkuje všem, kteří pochopením a pomocí k obnově knihovny přispěli.

Ivan Netuka a Vladimír Souček

DOPLŇUJÍCÍ INFORMACE KE ZPRÁVĚ PAVLA DRÁBK VZPOMÍNKA NA DOCENTA SVATOPLUKA FUČÍKA

K autorství fotografie S. Fučíka uveřejněné v minulém čísle *PMFA* 49 (2004) na str. 170 se dodatečně přihlásil prof. RNDr. ŠTEFAN SCHWABIK, DrSc. Pisatel zprávy i redakce litují, že ho neuvedli jako autora tohoto téměř 30 let starého snímku, a omlouvají se mu.

Redakce PMFA